

Uitleg en verkondiging van Deuteronomium 18: 15-22 en Marcus 1: 21-28
(ds. Adrie Sterrenburg uit Voorburg, 4^e zondag na Epifanie, 28 januari 2024, Oude Jeroenskerk te Noordwijk, 10.00 uur)

Gemeente van Christus,

Hoe zitten wij hier vanmorgen in de kerk? Wat houdt ons bezig, wat houdt onze gedachten gevangen? We stapten figuurlijk over de drempel, biddend en vanmorgen met een lied om als het ware in een andere atmosfeer, over te gaan, van buiten naar binnen, van de onrust buiten naar de rust binnen, van de ongewijde wereldse sfeer naar de gewijde sfeer van dit bedehuis. Maar we nemen onszelf mee en het lukt ons misschien maar moeilijk om de wereldse prikkels en invloeden bij de drempel achter te laten.

Wereldse invloeden, zeg ik. Ja, want de ons omringende wereld oefent onmiskenbaar invloed uit op ons denken, voelen, zijn. De wereld is niet alleen de ons omringende, nee, we maken er zélf deel van uit, we leven in die wereld en zijn ook – zo vrees ik – meer ‘van de wereld’ dan we zouden moeten zijn. .

We moeten een uitstapje maken naar het evangelie naar Johannes om te beseffen, dat ‘wereld’ geen puur neutraal begrip is in dat evangelie. De Gode vijandige wereld kan ermee bedoeld zijn. Daar komt óns ‘wereldlijk’ vandaan als niet geestelijk, niet-kerkelijk, profaan. Mondain. Als ik het heb over de lusten en genoegens van de wereld, dan voelt u wel aan wat ik daarmee bedoel. Een werelds leven onderscheidt zich van een christelijk leven.

Waarom ik de preek hiermee begin? Omdat we ons vanmorgen met het evangelie verplaatsen naar de synagoge van Kafarnaüm. Naar die gewijde ruimte. Daar heerst een opgewonden sfeer en dat komt doordat degene die daar voorgaat, die daar leert en onderricht geeft, niemand minder is dan Jezus. Zoals wij ‘s zondags naar de kerk gaan, ging Jezus op de sabbatdagen naar de synagoge. Er staat hier een meervoud: sabbatdagen. Het gaat hier dus om een gewoonte van Jezus. Die synagoge is zijn geestelijk thuis, zou je kunnen zeggen. Daar kun je opademen, bijtanken middels de heilige Schriften. Jezus heeft zojuist nog vier vissers geroepen Hem te volgen. En nu gaat Hij meteen met hen die synagoge van Kafarnaüm in om er te onderwijzen.

De opgewonden sfeer die er heerst is te verklaren uit de wijze waarop Jezus dat doet, dat leren. Als één die gezag heeft.

Wat dat spreken met gezag betreft:

Nu lasen we ook een aantal verzen uit Deuteronomium 18. Daar hoorden we, dat God zijn volk belooft steeds te zullen zorgen voor een profeet zoals Mozes. En dat de profeet van de HEER daaraan te herkennen is, dat wat Hij zegt uitkomt en gebeurt. Anders is Hij geen profeet van de HEER . In het evangelie lezen we, dat Jezus leert als iemand die gezag heeft. In lijn met wat we hoorden in Deuteronomium moeten we dus letten op wat Jezus niet alleen leert , maar ook doet, ook naar wat er gebeurt. Of er gebeurt wat Hij zegt.

Een staaltje daarvan is al de roeping van de vier vissers. Ze hebben er niet van terug. Onweerstaanbaar is Jezus roepstem, zodat ze alles achter laten en Hem volgen. Het volgende staaltje – als ik dat verkleinwoord wel mag gebruiken hier – daarvan worden we getuige in die synagoge.

Daar hangen de bezoekers aan Jezus’ lippen om maar geen woord te missen van wat Hij zegt. Ze, zo zei ik, zijn ‘opgewonden’, maar het Grieks

betekent zoveel als 'ze staan versted'(NB),, strike with panic, geslagen met paniek, zo vond ik als vertaling van het woord dat hier staat. Ze versloegen zich heeft de Staten Vertaling, waren 'verslagen'. 'Ze zijn er ondersteboven van', maak ik er maar van. 'Diep onder de indruk'(NBV21) klinkt mij wat te soft in de oren. Eén ding is duidelijk: die mensen daar zijn allen onder het beslag gekomen van wat Jezus zegt. Het dóet wat met ze. En dat is nu precies wat Jezus beoogt met zijn leren. Tot op de dag van vandaag gaat het er ook hier in de kerk erom, dat wij onder het beslag raken van die woorden van de Schrift. Opdat het iets in beweging zal zetten bij ons.

Nu kan dat woord voor 'versted staan van' zowel in positieve als negatieve zin gebruikt worden. Het is nog maar de vraag of die synagogegangers in beweging willen komen. Of ze niet liever maar zo voortkabbelen en vrijblijvend alles aanhoren. In ieder geval is er één die haarfijn aanvoelt, dat die boodschap die door deze rabbi wordt gebracht verre van vrijblijvend is en die absoluut niet wil, dat al zijn medesynagogegangers in de ban van deze Jezus zullen raken. Daarom verstoort hij om zo te zeggen de orde en schreeuwt, krijst (NB): *Wat hebben wij met jou van doen, Jezus van Nazareth?* 'Wij', daarmee betreft hij al de anderen erbij, maakt hij zich tot hun woordvoerder. *Ben je gekomen om ons te verdelgen, te vernietigen* ', zo de NBV21, 'om ons verloren te laten gaan'? *Ik weet wel wie je bent, de heilige van God.'*

Er zal wellicht een doodse stilte gevallen zijn na die woorden. Hoe uitdagend klinken ze, maar ook hoe ondermijnend zijn ze. Heel de betrouwbaarheid van Jezus staat plots ter discussie, wordt ineens in twijfel getrokken. De vraag wie Hij is, wie Hij wel pretendeert te zijn, het staat ineens in het midden van de aandacht.

'De heilige van God', dat is me nogal een uitspraak. Het komt uit de mond van – ja van wie? – De NBV21 heeft: 'een man die bezeten was door een onreine geest'. De Naardense Bijbel heeft: 'Behept met een onreine geest'. Maar letterlijk staat er: **in** een onreine geest. Niet: die mens heeft een onreine geest, maar de onreine geest heeft hem. Deze mens is zichzelf niet meer, is de controle over zichzelf kwijtgeraakt. De onreine geest heeft die van hem overgenomen. Hij krijst, maar dat is niet, dat hij 'maar wat onzin' uitkraamt Hij blijkt beter te weten dan wie ook in die synagoge wie Jezus is. De heilige van God. 'Wees heilig, want Ik ben heilig' zo spreekt de HEER in Leviticus (11).

Hier staat de mens die heilig is, die geheel toegewijd is aan God, tegenover een onreine geest.

'onrein', dat is – net als 'heilig'- ook zo'n centraal begrip in Leviticus! Het staat voor een 'way of life', voor een manier van leven. Deze geest representeert heel de macht van de Satan, Gods tegenstander, van de duisternis, van het kwaad. Die geest haalt mensen uit hun balans, verontreinigt hen, maakt dat ze komen te leven in een doodscultuur.

Over doodscultuur gesproken. Vandaag is de dag van de Nationale Holocaust herdenking. Er zijn overlevenden van wie het leven geheel gestempeld werd door wat zij ondergingen in de concentratiekampen, Auschwitz, Dachau, Sobibór en noem maar op... van wie de kleinkinderen nu

zo vele jaren later er óók niet los van kunnen komen, aan wie het is doorgegeven, die last van dat gitzwarte verleden. Zó legt de demonie van toen nóg beslag op de levens van Joodse mensen nu, beslag op de psyche van de na-oorlogse generaties.

Over de grens zien we grote demonstraties waar de angst dat er niets geleerd is van de verschrikkingen, haar uitdrukking vindt. 'Nie wieder' lezen we en horen we scanderen. Hoe kan het, dat vandaag dat verderfelijke gedachtegoed van het rechts extremisme wederom zo'n ingang vindt?!

Maar we hoeven de grens niet over. Achter wie lopen **wij** aan, op wie stemmen **wij**, toch niet op de schreeuwers, de leugenaars, die waar het om bepaalde bevolkingsgroepen gaat óók zeggen: "uitzetten of vastzetten!?"

Van geheel andere orde, maar uitermate actueel – misschien heeft u het ook gezien bij Buitenhof: een wetenschapper die de ontwikkelingen bestudeert in het Poolgebied en de gletsjers ziet smelten en de ijsberen gevaarlijk dichtbij komen. Hij raakte heftig geëmotioneerd bij zijn woorden, dat wij te zeer hechten aan onze energievoorziening, onze levensstandaard . om er genoeg aan te doen om dit tegen te houden. Hij werd niet boos, nee, hij was intens verdrietig en de onmacht was van hem af te lezen. Wie en wat heeft ons nu in de greep? Dat we veelal wegstaren, domweg ontkennen of geen offer willen brengen. De geest van het egoïsme, het eigenbelang, de mammon?

Gemeente, mijns inziens gaat het daarover in ons evangeliegedeelte. Over: in welke geest wij zijn, of wij bezeten zijn of bevlogen/vervuld.

Terug naar de synagoge. Naar die mens in een onreine geest. Het is één grote leugen, die de man die synagoge in slingert door te suggereren, dat Jezus gekomen is om hen , die mensen daar , verloren te laten gaan. Nee, Jezus is geen demagoog, die mensen de zee van de ondergang inzuigt. Die pertinente leugen vraagt om tegenspraak, om weerwoord.

Ja, hoe lang mag je nog zwijgen als je waarneemt dat de waarheid geweld wordt aangedaan. Hoe het kwaad , hoe de leugen, voortwoekert en mensen verontreinigt en voor zich wint. Nee, we moeten die geest niet spiritualiseren. Het gaat hier om niet minder dan de Thora, de wegwijzing ten leven die Jezus leert in die synagoge! Hoe je je leven gestalte geeft naar Gods geboden. Of je kiest voor de waarheid of voor de leugen, het recht of het onrecht, oorlog of vrede, of je je laat leiden door de haat of de liefde, of je kiest voor de dood of het leven.

Dat alles staat op het spel. Dit verhaal staat daarvoor model.

Wat doet Jezus, wat kán Hij doen?

Jezus straalt uit– laat ik het Griekse werkwoord dat hier staat maar zo omschrijven: En nu is het afgelopen! Nu ga je stoppen! Nu is het genoeg geweest! Nu ga ik optreden en zegt: *Zwijg en ga út van hem.* Nee, Jezus marchandeert niet. Hij gooit het niet op een akkoordje met iedereen, Hij doet niet mee aan de 'moet kunnen'-cultuur. Hij stelt een grens. Tot hier en niet verder.

De uitdrijving is een heel fysiek gebeuren; de bezetene schreeuwt het uit, een geboorte bijna!

Jezus' macht breekt door de macht waar die man in gevangen zit heen. Ik moet denken aan dat andere verhaal – . Het staat in het 11^e hoofdstuk bij Marcus – , waarin Jezus de geldwisselaars uit de tempel verjaagt. De ijver voor Gods huis drijft Hem daartoe. Hier de ijver voor het heilige van God, de ijver voor ieder mens die gevangen zit in wat voor banden ook. Als Jezus in woede ontsteekt, maak dan je borst maar nat. Hij spreekt immers met gezag! Wat Hij zegt, dóet Hij immers ook!

Ik noemde het een staaltje van het gezag van Jezus' woorden, de bevrijding van die mens in een onreine geest. De mensen zijn verbijsterd. Ook die vier leerlingen over wie wij hier niets meer hoorden? Ook zij hebben dit gezien. Hiervoor is Jezus dus gekomen. Straks zullen ook voor hen de onreine geesten wijken. Voorbode van het Rijk dat in Jezus doorbreekt.

Ook vandaag al?

Gemeente, als wij om ons heen zien hoe de boze machten huis houden, dan zou je er misschien moedeloos, ja, wanhopig van worden. Maar dan rekenen we buiten de macht van Jezus, zo vertelt ons Marcus in zijn verhaal. Dan rekenen we buiten de kracht van de woorden die geschreven staan.

Laat de woorden,
die we hoorden
klinken in het hart , zo klinkt het gebed van Lied 422,

Laat ons weten
nooit vergeten
hoe U tot ons spreekt:
sterker dan de machten
zijn de zwakke krachten,
vuur dat U ontsteekt

Laat de woorden, die we hoorden ... Hier in de kerk, in deze gewijde ruimte hebben ze vanmorgen ook weer geklonken. Wij geloven in die woorden, toch?! dat ze ontmaskerend werken, dat ze de goede krachten mobiliseren, dat ze bemoedigen, inspireren, dat ze waakzaam maken. God geve, dat ze ook bevrijdend zijn voor u, jou en mij, dat we ervoor openstaan en dat ze aanstekelijk werken: vuur dat U ontsteekt.

Dan zijn we niet meer 'van de wereld' ? Dan laten we ons heiligen en zijn we rein. *Jullie zijn rein*, zo zegt Jezus tegen zijn leerlingen, *door alles wat Ik tegen jullie gezegd heb*, Johannes 15. Dan zijn we in de Geest van Jezus en is Hij het die regeert in ons leven. Dan waait er een goede Geest waar de kwade niet tegenop kan. Nú al.

Glorie aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest. Amen.

Geraadpleegd:

DED, Jrgng 47, I, winter 2023/2024, pg. 54

Menswording, Th.J.M.Naastepad, pg. 21 e.v.

Marcus I, Tekst & toelichting, C.J. den Heyer,

Haagse exegeseclub, werkstuk G.A. de Groot (27-1-2009)

Idem , P. Lugtigheid (23-1-2018)

idem , L. J. de Leeuw (25-1-2021)

idem, H. Th. Vollebregt (24-1-2024)

Buitenhof, 21 januari 2024